

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

และ

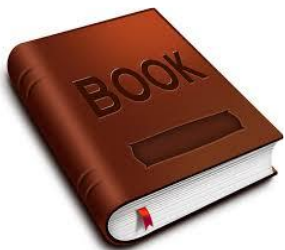
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

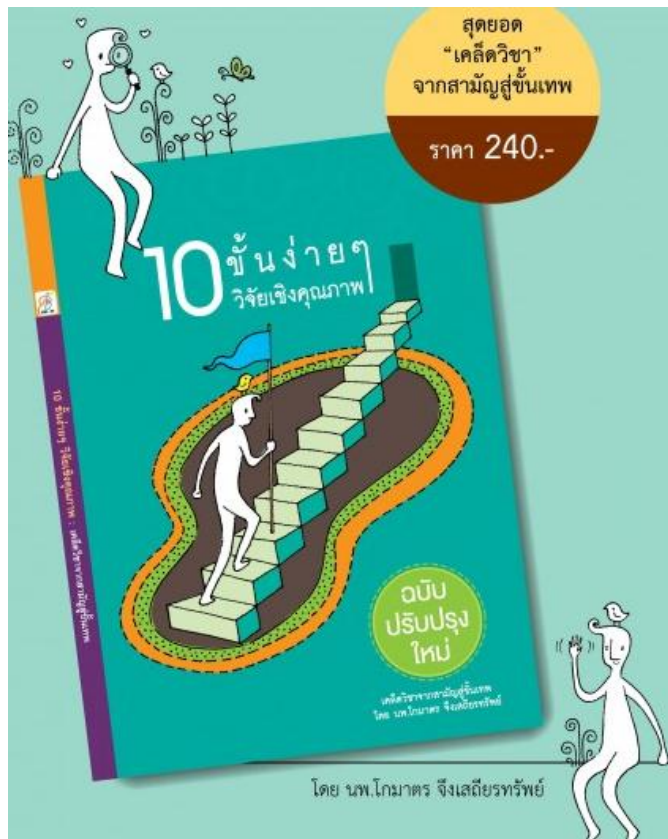
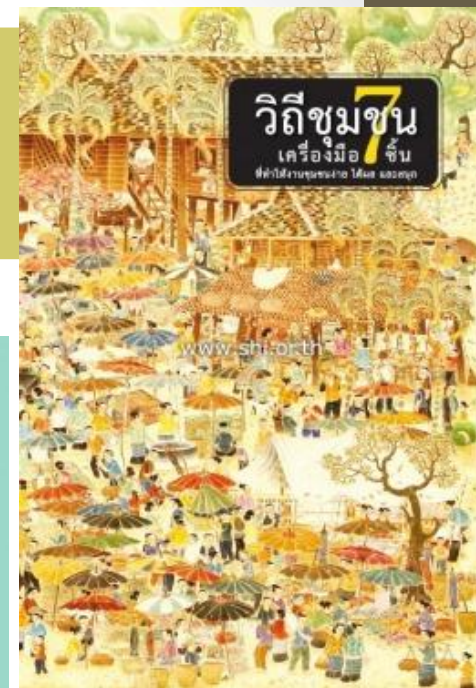
การวิจัยเชิงคุณภาพ

เนื้อหา

- หลักการพื้นฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ
- รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ
- การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก
- เทคนิครวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
- การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

แนะนำเอกสาร

หลักการพื้นฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คืออะไร

- แนวทางการวิจัย (research approach)
 - มาจากพื้นฐานทางญาณวิทยาที่แตกต่างกัน (constructionism, naturalism, interpretivism, phenomenology, hermeneutics)
- วิธีการวิจัย (research methods)

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ทำในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือในเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือนักวิจัยเอง ...

ลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ข้อเด่นของการวิจัยเชิงคุณภาพอยู่ที่การพรรณนารายละเอียดของสิ่งที่ศึกษา
- มุ่งทำความเข้าใจพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในบริบทต่างๆ
- ทำความเข้าใจในมุมมองของผู้กระทำ
- ยอมรับอัตวิสัยของผู้ที่ถูกศึกษา
- วิเคราะห์เรื่องราวและชีวิตทางสังคมที่มีบุคคลเป็นผู้กระทำและเป็นผู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาและสถานการณ์

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการเชิงคุณภาพหลากรูปแบบ

ชาติพันธุ์วรรณา	การศึกษาเฉพาะกรณี (case studies)
ปรากฏการณ์วิทยา	วิธีการเชิงประวัติศาสตร์
การวิจัยเชิงชีวประวัติบุคคล	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ AR
PAR	RRA

วิธีการเหล่านี้มีความแตกต่างกัน

จุดร่วม = มุ่งการตีความ (Interpretation)
เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ในชีวิตของผู้คนและชุมชน

ชาติพันธุ์วรรณา

- Malinowski
- มุ่งการตีความ (interpretive / hermeneutic)
- วิธีการในอดีต เสนอ “ความจริง” ของผู้ที่ถูกศึกษา
- วิธีการในปัจจุบันได้แนวคิดสาย constructivism และ postmodern = เรื่องราวที่พรรณนาเป็นความจริง “ที่ถูกสร้างขึ้น”
- เดิมศึกษาคน/กลุ่มคน ปัจจุบัน สนใจศึกษาประเด็นปัญหา

ชาติพันธุ์วรรณนา

ศุลีมาน วงศ์สุภาพ (2531)

บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2546)

การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Studies)

- เชื่อว่าแต่ละคนไม่เหมือนกัน มีบางอย่างที่เป็นจุดร่วม แต่บางอย่างอยู่ภายใต้บริบทสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

ปรากฏการณ์วิทยา

- **Husserl** : คนเราตีความปรากฏการณ์ที่ได้ประสบ สิ่งนั้นมี
ความหมายต่อตนเอง/คนอื่นอย่างไร
เน้นโครงสร้างการรับรู้และประสบการณ์ของมนุษย์
- **Heidegger**: หาความหมายโดยมองผ่านจากสิ่งที่ปรากฏไป
ยังความหมายของสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง (ตีความมากกว่าสิ่งที่
เห็น)

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร VS กลุ่มตัวอย่าง VS ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
- การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

EX: เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากงานวิจัย

- ความเชื่อและปฏิบัติการต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในมหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี

อยากรู้อะไรบ้าง?

อาจารย์

ความรู้เหล่านั้นจะไปตามจากใคร

นักศึกษา

คนอื่น...?

ชาวบ้าน

เทคนิคการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์

การสังเกต

การสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research)

- ข้อมูลที่ต้องการเป็นข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านใด
- ข้อมูลแบบใดที่จะทำให้งานวิจัยน่าเชื่อถือ

การสังเกต (Observation)

- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation)
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Non-participation Observation)

เครื่องมือ: การบันทึกภาคสนาม (field note)

บันทึกฉากและบุคคล (setting) การกระทำ (acts)

แบบแผนกิจกรรม (pattern of activities) ความสัมพันธ์ (relationship)

ความหมาย (meaning)

การสัมภาษณ์ (Interview)

- การสัมภาษณ์เชิงลึก [In-dept Interivew]
 - สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
 - สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
 - สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

เทคนิคการสัมภาษณ์ (Interview)

- ควรมีความรู้ในเรื่องที่สัมภาษณ์ หาข้อมูลไปก่อน
- ไม่ใช่คำถามนำ
- ไม่ใช่อำนาจเหนือผู้ให้สัมภาษณ์
- ทำตัวเป็นผู้ไม่รู้

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

- ใครเป็นคนนำสนทนา
- ลักษณะของผู้นำสนทนาที่ดีควรเป็นอย่างไร

FOCUS GROUP DISCUSSION

การบันทึกภาคสนาม

- เป็นเทคนิคที่นักมานุษยวิทยาใช้
- แนะนำ:

<http://www.sac.or.th/databases/anthroarchive/backend/resource/file/พัฒนาการและคุณค่าของบันทึกภาคสนาม.pdf>

การนำเสนอข้อมูล

- **Exploratory:** เป็นการนำเสนอสิ่งที่พบเห็นจากการสำรวจตรวจสอบ เป็นการนำเสนอภาพเบื้องต้นจากการสำรวจ อาจจะไม่ครบถ้วนละเอียดลออทุกแง่มุมแต่ช่วยให้เห็นภาพหรือเข้าใจเรื่องราวที่มีคนศึกษาวิจัยไม่มากนัก

- **Descriptive :** เป็นการนำเสนอแบบพรรณนาหรือสาธยายสิ่งที่ไปศึกษาวิจัยมาโดยให้รายละเอียดที่ลึกและกว้าง

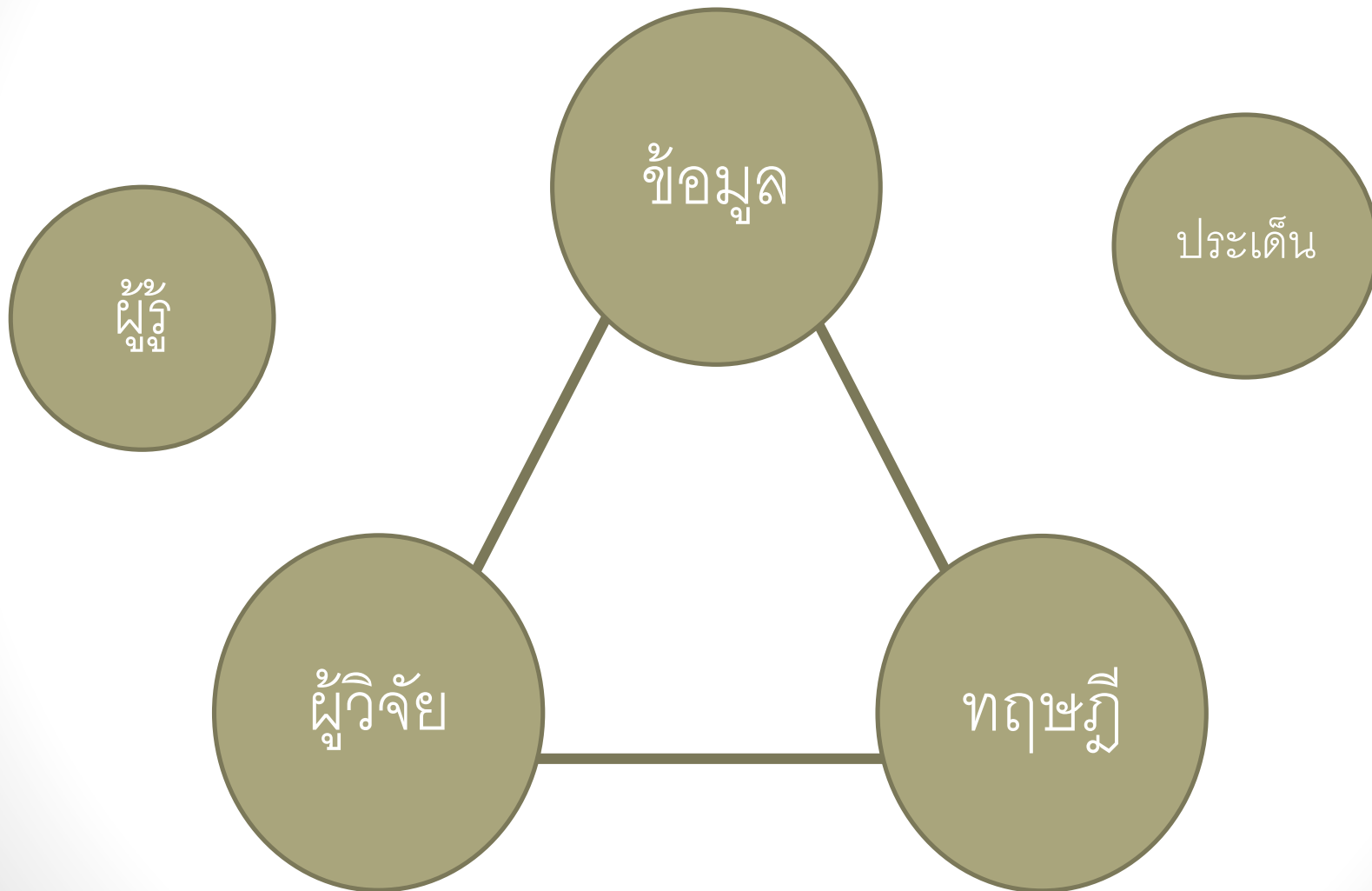
- **Explanatory:** นำเสนอคำอธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ในปรากฏการณ์ที่ไปศึกษา แสดงให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของข้อมูล

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

- ยืนยันความน่าเชื่อถือ
 - ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
 - ตรวจสอบโดยผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ ในประเด็นนั้นๆ

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

- บางครั้งเรามักให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลให้ว่า **จริง VS ไม่จริง**
- ใช้เทคโนโลยีในการให้รหัส (**coding**) และถอดรหัสข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

- มองผ่าน “แว่น” ที่แตกต่างกัน
- ตีความ
- สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ สิ่งที่เขาบอกเล่า / ถ่ายทอดให้เราฟัง **มีความหมายอย่างไร**
 - เหตุใดเขาจึงเลือกที่จะบอกเล่าข้อมูล/เรื่องราวให้เราฟัง
 - เหตุใดเขาจึงไม่เลือกที่จะเล่าหรือ ปกปิดเรื่องราวบางอย่าง
 - เชื่อมบริบทความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่ากับสภาวะแวดล้อม
- ฟังระว่างการตีความแบบคนใน **VS** คนนอก การมองแบบแยกตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

- สามารถทำการวิจัยไปพร้อมกันได้ในงาน
- เริ่มจากพินิจวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างละเอียด จนมองเห็นมโนทัศน์หรือแนวคิดที่มีความหมายจากข้อมูล และเห็นความเชื่อมโยงของมโนทัศน์เหล่านั้น = ใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์
- นำข้อมูลมาสรุปเป็นคำอธิบาย แนวคิด หรือทฤษฎีเบื้องต้นได้

การวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

1. ทบทวนเพื่อกำหนดประเด็น
2. จัดข้อมูลตามประเด็น
3. กรองหาประเด็นสำคัญและหาความเชื่อมโยงของประเด็น
4. มองหาคำอธิบายที่น่าจะเป็น
5. เปรียบเทียบข้อมูล: ล้มล้าง/ สนับสนุน
(ควรมีการวิพากษ์แนวคิด)

การวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

6. จัดกลุ่มใหม่

7. หากกฎเกณฑ์หรือปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบของการอธิบายรวมเพื่อสร้างข้อสรุปเล็กๆ

8. กรองหาตัวแปรสำคัญ

9. สร้างผังความเชื่อมโยง (บางกรณีอาจไม่จำเป็น)

10. หาบทสรุปรวม: หา **argument** ที่สร้างสรรค์ และสร้างผลกระทบ

จริยธรรมในการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ก่อน (ขอจริยธรรม) ในระหว่างการเก็บข้อมูล (การพูดจา)
- การขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล
 - การเปิดเผยข้อมูล ตีพิมพ์/ FB
 - การถ่ายรูป/ บันทึกเสียง
- การรักษาความลับของแหล่งข้อมูล
- การป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดกับแหล่งข้อมูล
อันเนื่องมาจากการที่เขาให้ความร่วมมือในการวิจัย

ใครมักจะใช้วิจัยเชิงคุณภาพ?

- นักสังคมศาสตร์
- นักวิจัยการตลาด
- นักการศึกษา
- ผู้ปฏิบัติงานสายสาธารณสุข
- ไทบ้าน
- ฯลฯ

ข้อได้เปรียบ

ข้อจำกัด

ศึกษากลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก

ไม่เหมาะสำหรับการศึกษากลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่

มีความยืดหยุ่นในการออกแบบ การใช้เครื่องมือ และการดำเนินการ

หากนักวิจัยไม่มีประสบการณ์เพียงพอ อาจมี ปัญหาในเรื่องของความน่าเชื่อถือ และความถูกต้อง แม่นตรงของการศึกษา

สามารถใช้ข้อมูลได้หลากหลายทั้ง ข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณในการ วิจัยเรื่องเดียวกัน

มีข้อจำกัดในการนำผลไปใช้ในวงกว้าง
(generalization)

ใช้ข้อมูลหลากหลายวิธี

มีกระบวนการดำเนินการที่เป็นอัตวิสัย (เกี่ยวกับ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความเห็น)

ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์

ไม่เหมาะสำหรับทดสอบสมมติฐาน หรือทดสอบ ทฤษฎี

การวิจัยเชิงคุณภาพ VS วิจัยเชิงปริมาณ

- ทั้งสองวิธีไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด
- ในวิธีการที่เรียกว่าเชิงคุณภาพมีคุณสมบัติเชิงปริมาณ ในวิธีการเชิงปริมาณก็มีคุณสมบัติเชิงคุณภาพอยู่ด้วย
- การที่จะจัดว่าวิธีการใดเป็นเชิงคุณภาพหรือปริมาณมากกว่า ไม่ได้อยู่ที่ว่าข้อมูลที่ใช้ในวิธีการนั้นเป็น “จำนวน” หรือ “ไม่เป็นจำนวน” และถูกเก็บมาอย่างไรแต่อยู่ที่ว่า นักวิจัยใช้ข้อมูลที่ได้มานั้นอย่างไรด้วย เช่น ข้อมูลตัวเลข ใช้โดยนับจำนวนเป็นสถิติเพื่อมุ่ง “การอนุมาน” ก็มีคุณสมบัติเป็นปริมาณ ถ้าใช้โดยมุ่ง “ตีความ” ก็มีคุณสมบัติเป็นเชิงคุณภาพ
- ชาย โพธิ์สีตา (2554: 9)

เปรียบเทียบวิจัยเชิงปริมาณ VS วิจัยเชิงคุณภาพ

หัวข้อ	การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
กระบวนทัศน์	ปฏิฐานนิยม (Positivism)	คตินิยมแนวการตีความ (Interpretive)
การออกแบบงานวิจัย	เน้นโครงสร้าง , ระบบปิด , เน้นตามขั้นตอนวิจัย	ไม่มีรูปแบบแน่นอน , ระบบเปิด , สร้างจากการวิจัย
การกำหนดตัวแทน	ระบบสถิติ (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง)	กรณีศึกษา (กลุ่มตัวอย่าง)
การวิเคราะห์ข้อมูล	เพื่ออธิบายตัวแปร ใช้เทคนิคทางสถิติ	เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ศึกษา ใช้เทคนิคทางสถิติ
การนำเสนอผลการวิจัย	ตารางข้อมูล สถิติ สรุปแบบทั่วไป (generalization)	การพรรณนา บรรยาย สรุปแบบจำเพาะเจาะจง (Specificity)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม **(Participatory Action Research: PAR)**

เนื้อหา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

- PAR คืออะไร
- มีหลักการอย่างไร
- ทำอย่างไร
- มีเทคนิคอะไร
- ทำแล้วดีอย่างไร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Participatory Action Research: PAR

- เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- คณะวิจัย ชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการ วิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem-Learning Process)

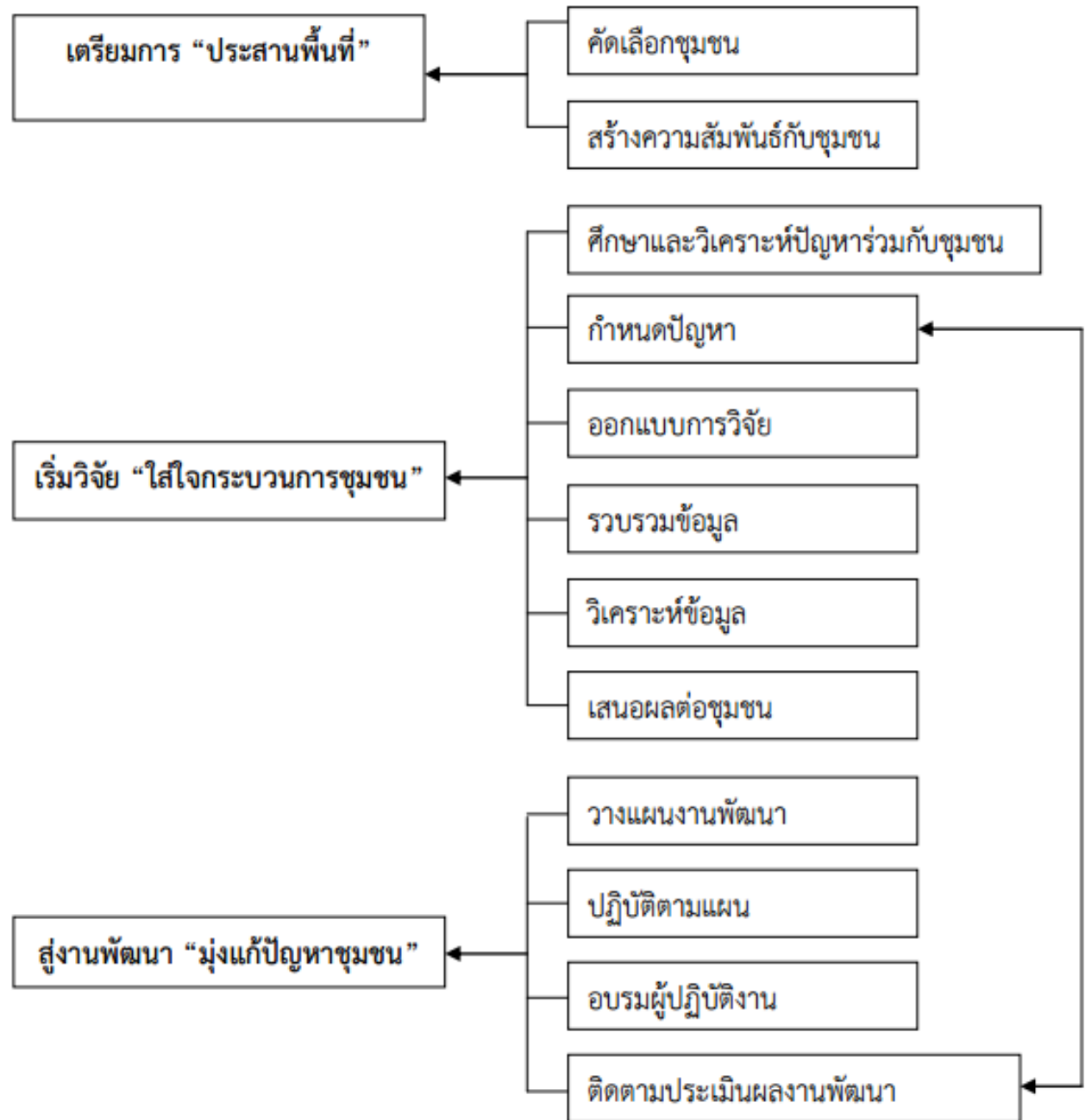
หลักการของ PAR

- 1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบ การสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ
- 2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนาความเชื่อมั่น ในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง
- 3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบ สังคมของเขา และสามารถที่จะทำ ความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

หลักการของ PAR [ต่อ]

- 4. สนใจมุมมองของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน
- 5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนเองอย่างเสรี

ขั้นตอน

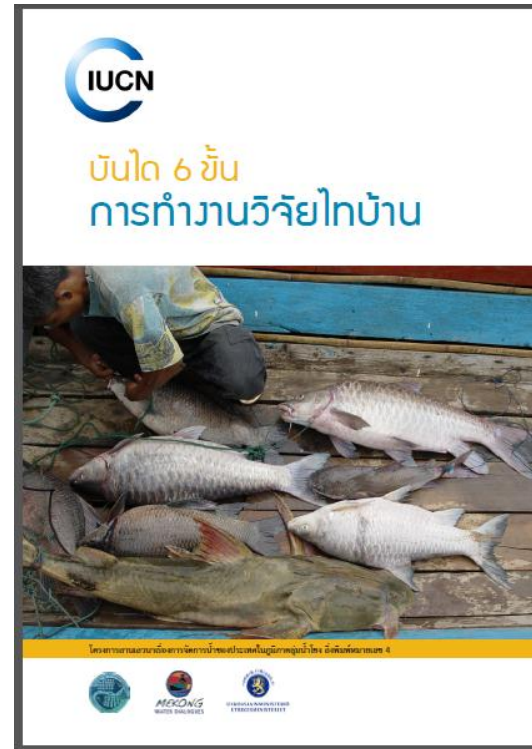
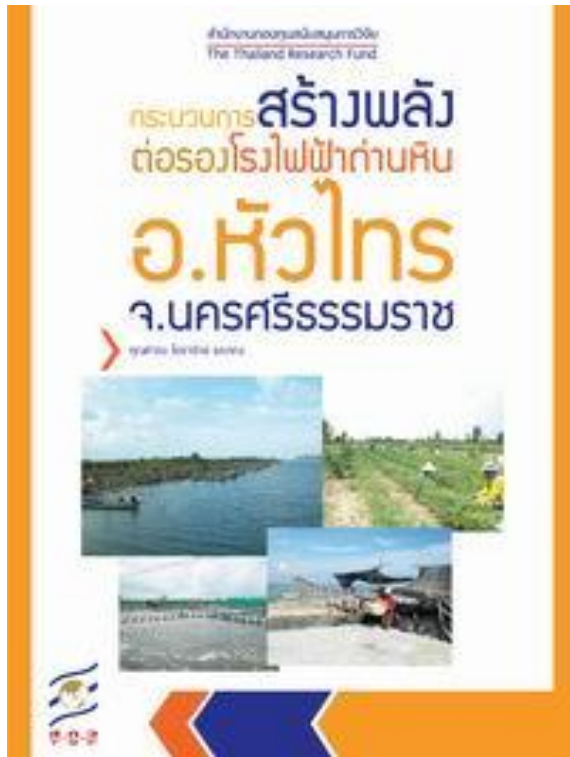
PAR พาไปไหน

- เชิดชูความรู้ท้องถิ่น
 - เสริมพลังชุมชน ชาวบ้านรู้เท่าทันการพัฒนา
 - สร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแบบประชาธิปไตย
-
- ถ้าเป็น PAR ในห้องเรียน?

วิจัยท้องถิ่น / วิจัยไต่บ้าน

วิจัยท้องถิ่น / วิจัยไต่บ้าน

Ex: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด

บันได 6 ขั้น วิจัยไต่บ้าน

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๑๔

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ของครูในการพัฒนาพลังปัญญาของเยาวชนไทย

ใช้เทคนิค **PAR**

- <http://bsris.swu.ac.th/filenews/114.pdf>

ตัวอย่าง งานสายการศึกษา (ต่อ)

- การใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลสังขละบุรี
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนในการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
- การพัฒนาพฤติกรรมเด็กของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง โดยดนตรีพื้นเมืองและกิจกรรม แนะแนวกลุ่ม โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม จังหวัดขอนแก่น

ตัวอย่าง งานด้านสาธารณสุข

การรณรงค์ ให้ความรู้ สร้างการตระหนักรู้ การควบคุมโรค ฯลฯ

- EX:

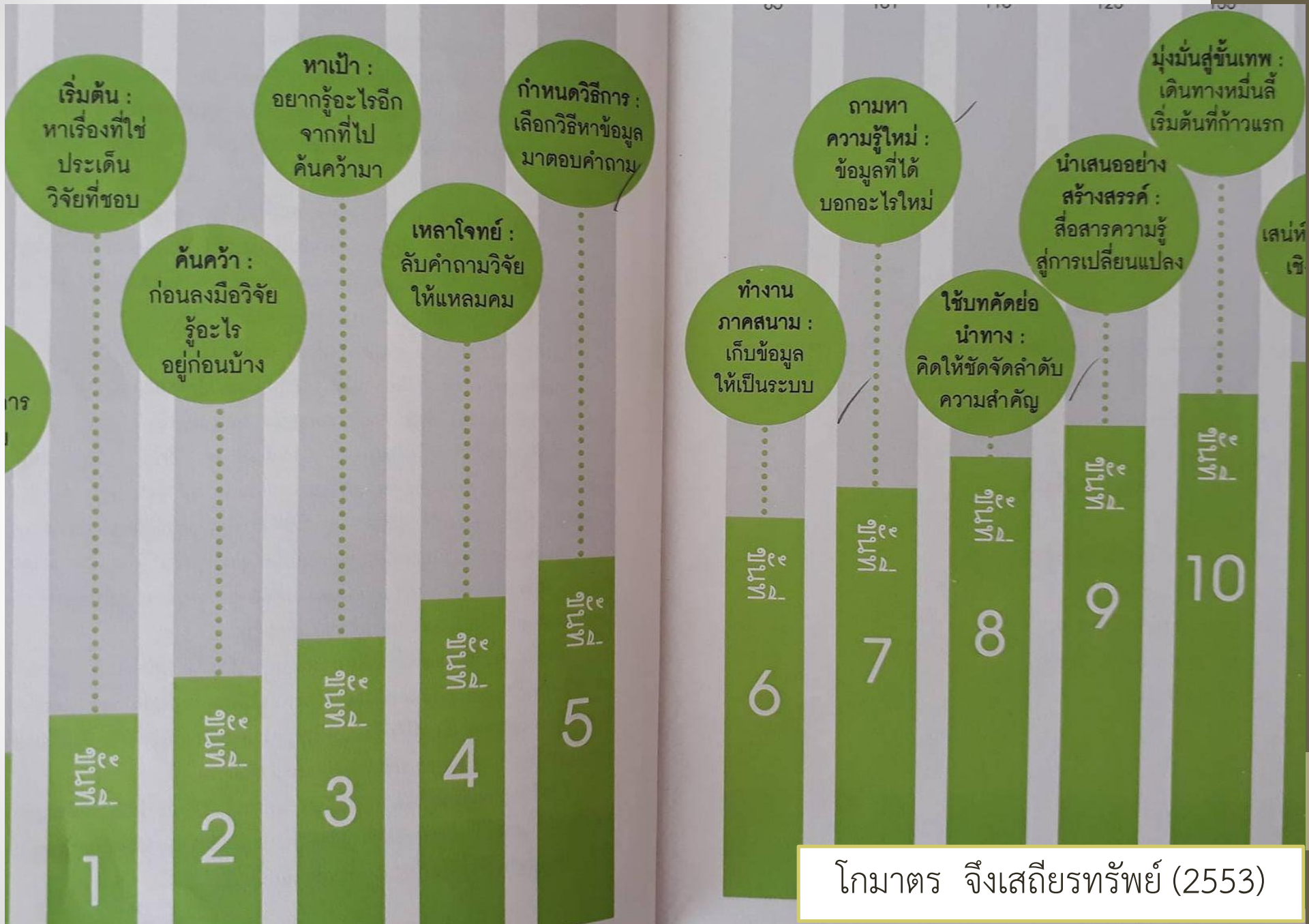
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความรู้ตระหนักในพิษภัยบุหรี่ สำหรับเยาวชนไทย
- การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในชุมชนหมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อออกแบบศูนย์แพทย์ชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์แพทย์ชุมชนพรุใน ชุมชนมุสลิม เกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา

เรียนแล้วรู้

- วันนี้ เรา “รู้จัก” “วิจัยเชิงคุณภาพ” และ **PAR**
- หากฝึกอบรมขยันหาความรู้บ่อยก็จะ “รู้จำ”
- ลงมือปฏิบัติ “รู้จริง”
- สอนคนอื่นได้ต่อ “รู้แจ้ง”

ฝึกปฏิบัติการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2553)

แนวทางฝึกปฏิบัติ

- กำหนดโจทย์
- ดูว่าเรื่องที่ศึกษาตนเองต้องการรู้อะไร
- จะใช้วิธีการเชิงคุณภาพมาใช้ในการศึกษาอย่างไร แบบไหนบ้าง
- ใครคือกลุ่มเป้าหมาย/ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
- จะใช้เครื่องมืออะไรบ้างมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- จะตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร

